

MAVZU: O'ZBEK DO'PPILARIDAGI NAQSHLARNING MA'NOLARI VA ULARNI ZAMONAVIY KIYIMDA QO'LLASH.

Choriyeva Dilnoza Ulug`bek qizi

*Termiz davlat pedagogika instituti Texnologiya va
geografiya kafedrasida o`qituvchisi*

Amirova Muxlisa Farxod qizi

*Termiz davlat pedagogika instituti Texnologik ta'lim
yo`nalishi 2- bosqich talabasi*

amirovamuxlisa1999@gmail.com

Annotatsiya

Ushbu maqolada o'zbek milliy bosh kiyimi — do'ppilardagi an'anaviy naqshlarning ramziy ma'nolari tahlil qilinadi. Do'ppi bezaklarining kelib chiqishi, ularning hududiy xususiyatlari hamda xalqning ma'naviy qarashlari bilan bog'liqligi yoritiladi. Shuningdek, an'anaviy naqshlarni zamonaviy kiyim dizaynida qo'llashning innovatsion yo'llari ko'rib chiqilib, milliy merosni saqlagan holda zamonaviy moda bilan uyg'unlashtirish masalalari tahlil qilinadi.

Kalit so'zlar: o'zbek do'ppisi, milliy naqshlar, ramziy ma'no, zamonaviy moda, dizayn, madaniy meros.

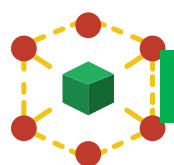
Аннотация

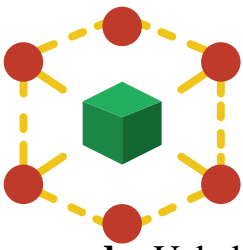
В данной статье анализируются символические значения традиционных узоров, используемых в узбекских национальных головных уборах — тюбетейках (доппи). Рассматриваются происхождение орнаментов, их региональные особенности и связь с духовным мировоззрением народа. Также раскрываются современные подходы к применению традиционных узоров в дизайне одежды, направленные на гармоничное сочетание национального наследия и современной моды.

Ключевые слова: узбекская тюбетейка (доппи), национальные узоры, символическое значение, современная мода, дизайн, культурное наследие.

Annotation

This article analyzes the symbolic meanings of traditional patterns found in Uzbek skullcaps (doppi). The origins of decorative motifs, their regional characteristics, and their connection with the spiritual worldview of the people are examined. In addition, innovative ways of applying traditional patterns in modern clothing design are discussed, highlighting the integration of national heritage with contemporary fashion.

Keywords: Uzbek skullcap (doppi), traditional patterns, symbolic meaning, modern fashion, design, cultural heritage.

Kirish

O‘zbek milliy kiyimlari orasida do‘ppi nafaqat bosh kiyimi, balki xalqning dunyoqarashi, e‘tiqodi va estetik didini mujassam etgan madaniy belgidir. Do‘ppidagi har bir naqsh tasodifiy emas: u avloddan-avlodga o‘tib kelayotgan ramziy ma’nalarni, hayotiy falsafani va milliy qadriyatlarni ifodalaydi. Bugungi kunda global moda jarayonlari milliylikka qayta murojaat qilayotgan bir paytda, do‘ppi naqshlarini zamonaviy kiyim dizaynida qo‘llash dolzarb ahamiyat kasb etmoqda. Ushbu maqolada o‘zbek do‘ppilaridagi asosiy naqshlarning ma’nalari hamda ularni zamonaviy kiyimda uyg‘un va innovatsion tarzda qo‘llash imkoniyatlari yoritiladi.

Do‘ppi naqshlarining kelib chiqishi va ramziy mazmuni

Do‘ppi naqshlari asrlar davomida xalqning turmush tarzi, tabiat bilan munosabati va ma’naviy ehtiyojlari asosida shakllangan. Naqshlar ko‘pincha himoya, baraka, farovonlik va sog‘lik g‘oyalarini ifodalaydi.

Bodom (qalampir) naqshi

Bodom shaklidagi naqsh o‘zbek do‘ppilarida eng ko‘p uchraydigan elementlardan biridir. U hayot davomiyligi, serfarzandlik va yomon ko‘zdan asrash ramzi hisoblanadi. Xalq e‘tiqodiga ko‘ra, bodom shakli insonni salbiy energiyadan himoya qiladi.

Yulduz va xochsimon naqshlar

Yulduzsimon naqshlar koinot, tartib va muvozanat timsolidir. Ayrim hududlarda xochsimon elementlar to‘rt tomonni – sharq, g‘arb, shimol va janubni anglatib, insonning olam bilan uyg‘unligini ifodalaydi. Bu naqshlar qadimiy kosmologik tasavvurlarning kiyimdagi aksidir.

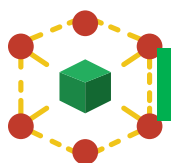
Gullar va o‘simliksimon naqshlar

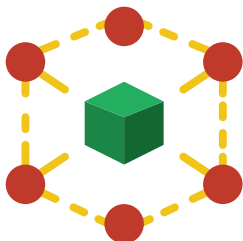
Gul va novda ko‘rinishidagi bezaklar tabiatga yaqinlik, yangilanish va go‘zallikni ifodalaydi. Ayniqsa, qizlar do‘ppilarida gullar ko‘p uchrab, noziklik va poklik ramzi sifatida talqin etiladi.

Qalampircha va himoya belgilar

Qalampirga o‘xshash mayda naqshlar xalq orasida “ko‘z tegmasin” degan niyat bilan ishlatilgan. Ular nafaqat estetik, balki sehrlil-himoyaviy vazifani ham bajargan.

Hududiy do‘ppilar va ularning naqsh xususiyatlari

O'zbekiston hududlarida do'ppilar shakli va naqshlari bilan farqlanadi. Masalan, Farg'ona vodiysi do'ppilarida oq ipda tikilgan aniq va kontrast naqshlar ustun bo'lsa, Buxoro va Samarqand do'ppilarida rang-baranglik va murakkab kompozitsiyalar ko'proq uchraydi. Qoraqalpoq do'ppilarida esa geometrik shakllar va qat'iy ritm kuzatiladi. Bu farqlar har bir hududning tarixiy va madaniy muhitini aks ettiradi.

Do'ppi naqshlarini zamonaviy kiyimda qo'llash yo'llari

Zamonaviy moda dizaynida milliy naqshlardan foydalanish faqatgina ko'chirish emas, balki ularni qayta talqin qilishni talab etadi.

Minimalistik yondashuv

Bugungi kiyimlarda do'ppi naqshlarini kichik detal sifatida qo'llash samarali hisoblanadi. Masalan, ko'ylak yoqasi, yeng uchi yoki cho'ntak bezagida bodom naqshining soddalashtirilgan ko'rinishi milliylikni sezilarli, ammo ortiqcha bo'lmagan tarzda namoyon etadi.

Matoga moslashtirilgan naqshlar

An'anaviy do'ppi naqshlari asosan kashta bilan ishlangan. Zamonaviy kiyimda esa ularni bosma (print), lazerli kesim yoki raqamli kashta orqali ifodalash mumkin. Bu texnologiyalar naqshni yengil va qulay kiyimlarda ham qo'llash imkonini beradi.

Aksesuar va qo'shimcha buyumlar

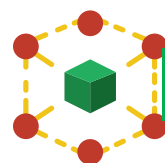
Do'ppi naqshlari sumka, kamar, poyabzal yoki sharflarda ham muvaffaqiyatli qo'llanmoqda. Bu usul kundalik kiyimda milliy ruhni saqlagan holda zamonaviy obraz yaratishga xizmat qiladi.

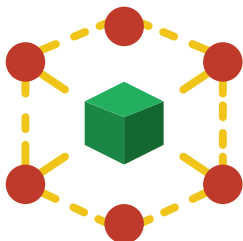
Yoshlar modasida milliylik

Streetwear va casual uslubdagi kiyimlarda do'ppi naqshlarining grafika sifatida ishlatilishi yoshlar orasida milliy madaniyatga qiziqishni oshiradi. Masalan, futbolka yoki huddi ustki kiyimlarda yulduzsimon do'ppi naqshlari zamonaviy dizayn bilan uyg'unlashadi.

Xulosa

O'zbek do'ppilaridagi naqshlar – bu faqat bezak emas, balki xalqning tarixiy xotirasi va ma'naviy merosidir. Ularni zamonaviy kiyimda qo'llash milliylikni saqlab qolish bilan birga, yangi estetik yechimlar yaratish imkonini beradi. Dizaynerlar do'ppi naqshlarining ramziy ma'nosini chuqur anglab, ularni zamon talabiga mos tarzda talqin qilganlarida, milliy moda nafaqat ichki bozorda, balki xalqaro maydonda ham o'z o'rnini topishi mumkin.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Choriyeva, D. (2024). Innovative professional of " technology" science teachers didactic conditions of preparation for activity. *Medicine, pedagogy and technology: theory and practice*, 2(9), 168-175.
2. Choriyeva, D. (2022). Description, didactic requirements and conditions of subjects that develop students'creative abilities related to general professional subjects. *Science and innovation*, 1(B6), 296-298.
3. Dilnoza, Ch. (2022). Bo'lajak texnologiya fani o'qituvchilarini innovatsion kasbiy faoliyatga tayyorlash. *Barqarorlik va yetakchi tadqiqotlar onlayn ilmiy jurnali*, 2(4), 452-454.

